

AZ ANGYALVÁR ÉS AZ ANGYALHÍD

Dr. Krutsay Miklós

A nagyvárosok emblemikus épületei (pl. a londoni Tower, a párizsi Eiffel-torony, a kölni dóm) mellé méltán sorolhatjuk Róma egyik jelképét, az Angyalvárat (Castel Sant'Angelo, *1. ábra*). Ez a Tevere jobb partján, Aelius Hadrianus császár mauzóleumának épült 133–134-ben. Az V. század elején erőddé építették át. Egyes főúri családok kezébe került, majd a pápák tulajdona lett, akik maguknak fényűző lakosztályt alakítottak ki benne. A VI. század óta börtönként is szolgált, főként politikai foglyok számára. 590-ben a pestisjárvány miatt tartott körmenet alkalmával Nagy Szt. Gergely pápa úgy látta, hogy a vár tetején megjelent Szt. Mihály arkangyal, és hüvelyébe dugta kardját, jelezve

ezzel a járvány megszűnését. Ettől kezdve nevezték a várat Angyalvárnak. 1870-ben az Olasz Királyság tulajdona lett. 1901-ig volt börtön, ma múzeum.

A várat 89 m oldalhosszúságú, négyzet alakú, középkori fal veszi körül, négy sarkán egy-egy, VI. Sándor pápa idejében épült sokszögletű bástyával, amelyeket a négy evangelistáról neveztek el. Valaha ötszögű, külső fal is övezte, sarkain „új-olasz” fülesbástyákkal. Ma a külső védővonalat utak rajzolják ki a környező parkban (*2. ábra*). A szűk várudvar közepén emelkedik a hajdani mauzóleum téglából rakott, 64 m átmérőjű, hengeres tömbje, amely egykor márvánnyal volt borítva és szobrok, oszlopok díszítették. A folyóra né-

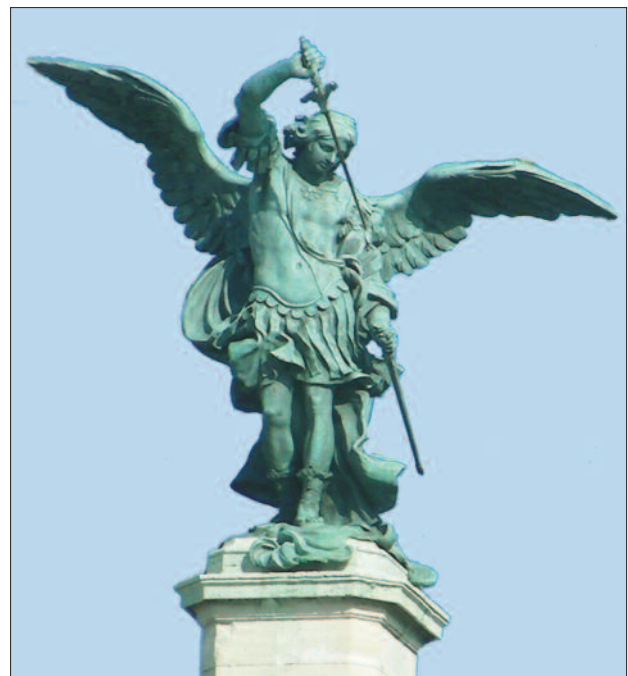

1. ábra. Az Angyalvár és az Angyalhíd

2. ábra. Az Angyalvár és környéke (légi felvétel). Balról a Passetto, alul az Angyalhíd részlete

ző bejárattól csigavonalas rámpa vezet a falban a tömb közepében lévő, négyzet alaprajzú terembe. Ebben őrizték a császárok hamvait tartalmazó urnákat Hadriánustól Caracalláig. A szomszédos helyiségekben tárolták a későbbiekben az élelmiszertartalékként szolgáló gabonát és olajat (mintegy 220 hl-t). A mauzóleum tetejét eredetileg – Augustus mauzóleumához hasonlóan – földdel borították és fákkal ültették be. Ezen mesterséges domb helyén alakították ki később a felső várudvart, közepén ÉD-irányban, átlósan húzódó, háromszintes épülettel. Ennek legalsó szintjén, a középső, négyszögű teremben valaha bíróság ülésezett, az e feletti kerek teremben pedig a pápai kincstárat és titkos levéltárat őrizték. Még ma is láthatók itt a hatalmas kincsesládák. Ezen a két szinten helyezkedik el az V. Miklós és III. Pál idejében készült, freskókkal díszített pápai lakosztály is. A legfelső szint középső, kör alakú helyisége börtön volt. Felette a teraszról szép kilátás nyílik a városra. Itt áll 33 m magasan Szt. Mihály bronzszobra, P. van Verschaffelt műve, amely 1753-ban került kőből faragott elődje helyére (3. ábra). A közelében függő lélekharangot (Campana della Misericordia, 4. ábra) kivégzések esetén szólaltatták meg. Börtöncellák mindegyik szinten található, többnyire a kör alakú, külső fal mentén sorakozva. A várudvar alatti sötét, nyirkos, bűzös börtönök gyötrelmeiről Benvenuto Cellini adott leírást önéletrajzában. A várban – az

3. ábra. A Szent Mihály szobor

Itália egyesítéséért küzdő, XIX. századi carbonarókat megelőzően – számos, ismert személyiség raboskodott, illetve halt meg erőszakos halállal. Többek között

4. ábra. A Campana della Misericordia

X. János pápa, Marozia patríciusnő, Stefano Porcaro patrícius, Alessandro Farnese (a későbbi III. Pál pápa), Giordano Bruno filozófus, Lorenzo Ricci jezsuita rendfőnök, Cagliostro gróf (Giuseppe Balsamo), Beatrice Cenci és több bíboros (G. M. Vitelleschi, G. B. Orsini, G. Morone, Carlo Carafa és Alfonso Carafa). A vár terasza a helyszíne G. Puccini: Tosca című, 1800-ban játszódó operája III. felvonásának.

III. Miklós, aki székhelyét a Lateránból a Vatikánba helyezte át, 1277-ben a Vatikáni Palota és a vár közé kb. 800 m hosszú falat építtetett, tetején részben fedett folyosóval (Passetto [Corridoio] di Borgo), hogy ezen át a pápák veszély esetén a várba menekülhessenek. A fal az ÉNy-i (Szt. Márk-) bástyánál kapcsolódik a várhoz, rajta több, boltíves átjáró teszi lehetővé a közlekedést a tőle északra fekvő Borgo Nuovo és a délre lévő Borgo Vecchio városrész között (5. ábra). A folyosón át menekült a várba 1494-ben VI. Sándor VIII. Károly francia király seregei elől. 1527-ben, a Sacco di Roma (Róma kifosztása) alkalmából, VII. Kelemennek 42 svájci gárdistával együtt sikerült ez úton a várba bejutnia, a többi 147 gárdista elesett az V. Károly császár zsoldosaival folytatott küzdelemben.

A vár kapujával szemben a Teverét átszelő Pons Aeliust, amelyet 590 óta Angyalhídnak (Ponte Sant'Angelo) neveznek, szintén Hadrianus császár építtette 133–134-ben (6. ábra). Belül szürke tufából készült, kívül sárgás travertin burkolja. Ez lett a zarándokok útvonala a városból a Szt. Péter bazilika felé. Az 1450-es szentév alkalmával egy megvadult öszvér miatt a tömegben riadalom támadt, a híd korlátja leszakadt, és

5. ábra. A Passetto di Borgo

6. ábra. Az Angyalhíd

172 ember halt meg, részint agyontiporva, részint a vízbe fulladva. A tragédia után V. Miklós újjáépítette a hidat. 1535-ben VII. Kelemen a balparti hídfőhöz Szt. Péter és Szt. Pál szobrát állíttatta. Az ezek előtti kis téren (Piazza di Sant'Angelo) voltak a nyilvános kivégzések. A levágott fejeket a hídra tűzték. IX. Kelemen a híd kőkorlátjának díszítésére G. L. Berninivel és munkatársaival tíz fehér márvány angyalszobrot készíttetett (1667–1671). Az angyalok Jézus kereszthalálával kapcsolatos tárgyakat tartanak kezükben. Ezek nyugati oldalon (Szt. Péter szobra mögött): a megkorbácsolás oszlopa, töviskoszorú, köntös és játékkockák, kereszt, pálcán szivacs. A keleti oldalon (Szt. Pál szobra mögött): korbács, Veronika kendője, szegek, a kereszt felirata, lándzsa. A töviskoszorút és a kereszt feliratát tartó angyal eredeti szobrát maga Bernini faragta (7. ábra). Ezeket a pápa nem engedte a hídra állítani, most a Sant'Andrea delle Fratte templomban láthatók. Helyettük másolatuk áll a hídon, ahol ma már csak gyalogosforgalom van.

Irodalom

Benvenuto Cellini mester élete. Corvina Kiadó, Budapest, 1968, 217-219.

Krutsay M: Az Angyalhíd szobrai. *Magy Reumatol* 2020; **61:** 52-54.

Krutsay M: A Sant'Andrea delle Fratte. *Immunol Szle* 2021; **13:** (1) 53-55.

7. ábra. A töviskoszorút tartó angyalszobor